نشریه علمی (فصلنامه) پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی شماره ۹۰
سال بیست و هفتم، تابستان ۱۳۹۸، صفحه ۴۵۴-۴۲۵

تاثیر خصوصی سازی بانک‌ها بر نقدینگی نظام بانکی ایران

فتح الله تاری
دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی
tari@atu.ac.ir
تیمور محمدی
دانشیار دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی
mohammadi@atu.ac.ir
عباس شاکری
استاد دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی
shakeri@atu.ac.ir
محسن فدوی
دانشجوی دکتری اقتصاد دانشکده اقتصاد دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول)
fadavi۴۷۷@Gmail.com

خصوصی‌سازی به معنای واگذاری مالکیت و مدیریت بنگاه‌های دولتی به بخش خصوصی است. انتظار می‌رود در پی این اقدام، بهره‌وری درون بنگاه‌های مدنظر افزایش یافته و از این طریق منافع بیشتری عاید آنها شود. در این مقاله، کارکرد بانک‌های دولتی، خصوصی و خصوصی‌شده از طریق بررسی اثرات خصوصی‌سازی در نظام بانکی بر عملکرد آن به لحاظ نقدینگی، مورد مقایسه با یکدیگر قرار گرفته است. این بررسی با استفاده از داده‌های ۱۱ بانک طی دوره ۱۳ ساله (۱۳۹۶-۱۳۸۴) صورت پذیرفته است. سه گروه آزمون‌های رگرسیون پانل، آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک مورد استفاده واقع شده که هر سه نتایج مشابهی در بر داشته‌اند. مدل رگرسیون پانل به منظور بررسی اثرات خصوصی‌سازی بر نقدینگی کل نظام بانکی به‌کار گرفته شده است و نتایج برآورد آن نشان می‌دهد که خصوصی‌سازی تأثیر مثبت و معناداری بر عملکرد بانک‌ها در حوزه نقدینگی داشته است. در گام بعدی، آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک با هدف مقایسه عملکرد بانک‌های خصوصی‌شده در دوره قبل و بعد از اعمال خصوصی‌سازی انجام شده‌اند که نتایج آنها مبین وجود تفاوت‌های معنادار در این دو دوره بوده است. سپس مقایسه عملکرد بانک‌های خصوصی‌شده در دوره قبل و بعد از اعمال خصوصی‌سازی با بانک‌های دولتی و خصوصی صورت پذیرفت که نتایج نشان داد که عملکرد بانک‌های خصوصی شده در مقایسه با بانک‌های دولتی و خصوصی بهبود یافته است.

طبقه‌بندی JEL: G۰۰ ,G۲۱ .C۲۳,
واژگان کلیدی: خصوصی‌سازی، نقدینگی بانک‌ها، داده‌های پانل.

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۰۱/۱۶ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۵/۱۵

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

۱. مقدمه

افزایش خصوصی‌سازی واحدهای اقتصادی عمومی و دولتی از دهه ۱۹۸۰ در اکثر نقاط جهان اتفاق افتاده است. استدلال رایج برای چنین اقدامی آن است که شرکت‌های خصوصی کاراتر بوده و قادر به ارائه محصولات و خدمات بهتر برای مصرف‌کنندگان نهایی هستند. هنگامی‌که دولت‌های اقتصادهای توسعه یافته، شرکت‌های تحت مالکیت خود را به ویژه در دهه‌های ۸۰ و ۹۰ از دست دادند، هدف آنها معمولاً ارتقای کارایی آن شرکت‌ها از کانال بهبود عملکرد، کاهش مداخله دولت و افزایش درآمد آن شرکت‌ها و ترویج رقابت در بخش‌های انحصاری شده است (ویکرز و یارو[۱]، ۱۹۸۸). خصوصی‌سازی معمولاً از موضوعات پر منازعه‌ای است که به تنش‌های سیاسی و اجتماعی منجر می‌شود و با توجه به ماهیت آن چیزی که خصوصی می‌شود، جنبه‌های متنوعی از ارزیابی اثرات خصوصی‌سازی به طرق مختلف در ادبیات مربوط به آن وجود دارد. (سانچز و همکاران[۲]، ۲۰۱۸) در این میان بانک‌ها به عنوان مهمترین منبع تأمین‌مالی در ساختار اقتصادی کشور، از چنان جایگاه تحلیل برخوردارند که عدم توجه به وضعیت عملکردی و عوامل مهم مؤثر بر عملکرد آنها، می‌تواند در آینده به تهدیداتی جدی برای اقتصاد کشور مبدل شود. شواهد و مطالعات تجربی فراوانی نشان داده است که بین ساختار مالکیت بانک‌ها و عملکرد آنها رابطه معناداری وجود دارد. دولت‌های بر سر کار آمده طی سال‌های اخیر در کشور، اقدامات زیادی در زمینه واگذاری واحدهای اقتصادی دولتی از جمله بانک‌های دولتی به بخش خصوصی با هدف بهبود عملکرد آنها انجام داده‌اند. نگاهی به تجربه خصوصی‌سازی کشورها نشان می‌دهد که تفاوت‌های قابل ملاحظه‌ای در راه و روش‌های انجام خصوصی‌سازی در این کشورها به کار گرفته شده است. به عنوان مثال در کشورهای در حال توسعه عموماً خصوصی‌سازی برای بنگاه‌های رقابتی در نظر گرفته شده است و برای بخش‌های استراتژیک آنها مثل خدمات عمومی،

۱. Vickers and Yarrow
۲. Sanches, Junior and Srisuma

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

ارتباطات و بانک‌ها کمتر به کار گرفته شده است (بوبکری و دیگران[1]، ۲۰۰۵). با این حال پیامدها و نتایج خصوصی‌سازی بانک‌ها در کشورهایی که برنامه‌های گسترده‌ای را در زمینه خصوصی کردن بانک‌ها به اجرا درآورده‌اند، بسیار متنوع و گوناگون بوده است (بک و دیگران[2]، ۲۰۰۵). در ایران نیز پس از ابلاغ سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی کشور توسط مقام معظم رهبری در سال ۱۳۸۵ تغییرات جدیدی در ساختار صنعت بانکداری رخ داد. بر اساس این سیاست‌ها، ۸۰درصد سهام بانک‌های تجاری دولتی ایران (ملت، تجارت، صادرات و پست بانک) باید به بخش خصوصی واگذار می‌گردید. این امر در طول سال‌های ۸۷ و ۸۸ محقق شد و بخشی از سهام بانک‌های ذکر شده در بورس اوراق بهادار عرضه شد. اکنون پس از گذشت یک دوره زمانی بیش از ده سال از تاریخ واگذاری و ایجاد یک سری تغییرات ساختاری در صنعت بانکداری ایران و واگذاری بانک‌های تجاری دولتی به بخش خصوصی، در این پژوهش به دنبال آن هستیم تا با مطالعه وضعیت عملکرد بانک‌های خصوصی شده در دوره بعد از خصوصی‌سازی، اثر خصوصی‌سازی را بر شاخص‌های نقدینگی بانک‌ها بررسی نماییم. اهمیت این موضوع از آنجاست که در طول سال‌های گذشته با توجه به این‌که زمان زیادی از خصوصی‌سازی سپری نشده بود، محدودیت‌های آماری وجود داشت و تاکنون این موضوع مورد بررسی جامعی قرار نگرفته بود. اما اکنون با توجه به گذشت دوره مناسبی از زمان خصوصی‌سازی، شرایط تحلیل عملکرد دوره قبل و بعد آن فراهم شده است. با توجه به اینکه بانک‌های خصوصی‌شده در مرحله گذار خود بوده و کماکان سایه تسلط دولت بر آنها وجود دارد، در این مطالعه نسبت به مطالعات گذشته، بانک‌ها در سه دسته خصوصی، خصوصی‌شده و دولتی تقسیم شده‌اند تا هماهنگی و تقارن بیشتری در عملکرد بانک‌ها را بتوان با لحاظ این نحوه تقسیم‌بندی، لحاظ نمود.

مطالعه پیش‌رو سعی دارد تا با بررسی عملکرد بانک‌ها را از طریق متغیرهای حوزه نسبت‌های نقدینگی، تفاوت‌های سطح عملکرد در بانک‌های خصوصی شده در دوره قبل و بعد از

---

۱. Boubakri, Cosset, Fischer and Guedhami
۲. Beck, Crivelli and Summer hill

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

خصوصی‌سازی را مورد تحلیل قرار دهد. اهمیت پژوهش از این لحاظ قابل توجه‌تر است که بانک‌های تجارت، ملت و صادرات- مشمول خصوصی‌سازی- در زمره بانک‌های بزرگ و تأثیرگذار کشور از نگاه کلان اقتصادی کشور به شمار می‌آیند. بنابراین کارایی عملکردی آن‌ها در اقتصاد کشور تأثیر به‌سزایی دارد. ضرورت تحقیق از آن جا ناشی می‌شود که فرایند خصوصی‌سازی در کشور بسیار مورد تأکید بوده و اقدامات بسیاری در این راستا انجام شده است. بنابراین ضرورت دارد که با بررسی عملکرد شرکت‌ها پس از واگذاری، تأثیر فرآیند خصوصی‌سازی بر اقتصاد کشور مورد مطالعه قرار گیرد. بانک‌ها نیز به عنوان یکی از مهم‌ترین بنگاه‌های تأثیرگذار بر اقتصاد کلان کشور می‌توانند نمونه مناسبی جهت بررسی تأثیر تغییر ساختار مالکیت از بخش دولتی به بخش خصوصی بر عملکرد بنگاه باشند. نتایج حاصل از پژوهش می‌تواند در خصوص ارائه راهکارهای اصلاحی مثمر ثمر واقع گردد. پژوهش حاضر با توجه به بدیع بودن آن در کشور با موضوع بررسی تأثیر تغییر مالکیت بانک‌ها بر عملکرد آن‌ها می‌تواند در زمره پژوهش‌های نوآور قرار بگیرد. از سوی دیگر با عنایت به گستردگی ذینفعان بانک (سهامداران، مشتریان اعم از سپرده‌گذاران و تسهیلات‌گیرندگان، کارکنان، اعتباردهندگان خارجی، دولت و جامعه)، شرایط حاکم بر تأمین بهینه منافع آنان بسیار پیچیده بوده و این مطالعه می‌تواند راهکارهایی را در این خصوص ارائه دهد.

مقاله حاضر در ۶ بخش تنظیم شده است که پس از ذکر مقدمه، در بخش مرور بر ادبیات در ابتدا مبانی نظری از حیث ادبیات خصوصی‌سازی و نحوه سنجش عملکرد بانک‌ها به لحاظ نسبت‌های نقدینگی ارائه گردیده و پس از آن پیشینه تحقیق، مروری بر مبانی نظری و مطالعات تجربی تبیین خواهد شد. در بخش روش‌شناسی تحقیق، مدل پیشنهادی و پس از آن منابع داده‌ها معرفی می‌گردد. در بخش پنجم به برآورد مدل تجزیه و تحلیل متغیرها و تحلیل یافته‌ها پرداخته خواهد شد. در نهایت جمع‌بندی، نتیجه‌گیری و پیشنهادها در بخش ششم ارائه می‌شوند.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

۲. مرور بر ادبیات

۲-۱. کلیت خصوصی‌سازی و عملکرد بانک‌ها

خصوصی‌سازی

مفهوم خصوصی‌سازی ابعاد گسترده‌ای را شامل می‌شود و به همین دلیل تعریف کاملاً واحدی از آن بیان نشده است. به عنوان مثال مفهوم خصوصی‌سازی در فرهنگ اقتصادی این چنین بیان شده است که «خصوصی سازی یک سیاست اقتصادی جهت تعادل بخشیدن میان دولت و دیگر بخش های اقتصادی با هدف ایجاد شرایط رقابت کامل و حصول بیشتر کارایی اقتصادی و اجتماعی است». اما در برخی متون اقتصادی خصوصی‌سازی را معادل و ملازم مقررات‌زدایی و گاهاً آزادسازی نیز دانسته‌اند. اما تعریفی که کاربرد بیشتری دارد و به وسیله سازمان‌های مختلف از جمله بانک جهانی مورد استفاده قرار می گیرد، خصوصی‌سازی را به همان مفهوم انتقال مالکیت و کنترل واحدهای اقتصادی دولتی به بخش خصوصی در نظر می گیرد. ایده اصلی در تفکر خصوصی‌سازی این است که فضای رقابت و نظام حاکم بر بازار، بنگاه‌ها و واحدهای خصوصی را مجبور می‌سازد تا عملکرد کاراتری داشته باشند. بر پایه این ایده، تعاریف و نظریه‌های متعددی که دربرگیرنده ابعاد و اهداف مختلف خصوصی‌سازی است، ارائه شده است(متوسلی،۱۳۷۳). بیس‌لی و لیتل چایلد[۱] معتقدند خصوصی‌سازی روشی است برای بهبود عملکرد فعالیت‌های اقتصادی از طریق افزایش نیروهای بازار، در صورتی که حداقل ۵۰درصد سهام آنها به بخش خصوصی واگذار شود. ولجانوسکی[۲] خصوصی‌سازی را به معنای انجام فعالیت‌های اقتصادی توسط بخش خصوصی یا انتقال مالکیت دارایی‌ها به بخش خصوصی می‌داند. شوارتز[۳] تعریف خصوصی‌سازی را برای کشورهای با اقتصاد متمرکز بسیار فراتر از انتقال مالکیت و تعدیل در مقررات می‌داند و می گوید "خصوصی‌سازی" به معنی به وجودآوردن نظام جدید بر اساس بازار و در نتیجه دگرگونی و

۱. Beesley and Littlechild
۲. Veljanoski
۳. Schwartz

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

تحول در ابعاد مختلف اقتصادی است. خصوصی‌سازی اصطلاحی فراگیر و متنوع است که به واگذاری، کنترل عملیاتی و یا مالی مؤسسات در مالکیت دولت به بخش خصوصی اشاره می‌کند، یا به عبارت دیگر خصوصی‌سازی حذف هر نوع کنترل و دخالت در برقراری ساز و کار عرضه و تقاضا است(کمیجانی، ۱۳۸۲). خصوصی‌سازی در توسعه اقتصادی کشورها در سه حوزه انتقال مالکیت دولتی به بخش خصوصی، کاهش خدمات دولت و ایجاد قراردادهای پیمانکاری به کار می‌رود (برقندان،۱۳۹۱).

خصوصی‌سازی بانک‌ها

بانک‌ها در جای خود به‌واسطه نقش کلیدی که در اقتصاد بر عهده دارند، مهم هستند. بر اساس نظر لوین[۱](۱۹۹۷)، ساختار مالکیت بانک‌ها و نقش بنیادی آنها در اقتصاد ملی، یک متغیر حیاتی در فرآیند توسعه مالی و رشد اقتصادی است. وظیفه اصلی بخش بانکداری، تضمین این مسأله است که منابع و اعتبارات مالی به سوی پروژه‌هایی با بهره‌وری و کارآمدی بیشتر هدایت شود تا به رشد آینده کمک کند. نقش دولت نیز در سیستم مالی، تضمین این امر است که بانک‌ها از طریق قوانین و مقررات و نظارت دقیق خود، این وظیفه حیاتی را تا حد امکان کاراتر انجام دهند. به‌واسطه همین نقش مهم، دولت‌ها معمولاً در کشورهای در حال توسعه سعی دارند که مالکیت بانک‌ها در اختیار آنها باشد (بوبکری و دیگران ، ۲۰۰۵). اما شواهد زیادی وجود دارد که مالکیت دولتی به‌طور ذاتی کارایی کمتری نسبت به مالکیت خصوصی دارد (مطلبی اصل،۱۳۸۵). دلایل مختلف سیاسی و اقتصادی از جمله عدم کفایت پاداش‌ها و مشوق‌ها برای مدیران و ناظران، عدم وجود تعهدهای لازم برای بهبود عملکرد و اهداف غیر اقتصادی از جمله مواردی است که برای ناکارایی‌های مدیریت دولتی ذکر شده است(مگینسون[۲]، ۲۰۰۵). خصوصی‌سازی بانک‌ها جزء بزرگ‌ترین چالش‌هایی است که بیشتر دولت‌ها در سرتاسر جهان با آن روبه‌رو هستند. دولت‌ها در مقابل خروج از بانک‌ها و سیستم‌های اعتباری و کاهش دخالت خود مقاومت می‌کنند. از طرف دیگر

۱. Levine
۲. Megginson

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

سیستم بانکداری دولتی تقریباً در هر کشوری که مالکیت دولتی بانک‌ها در آن کشور فراگیر است، امری خطرناک است. به هر حال اگر هدف دولت ایجاد اقتصاد کاراتر و بازارگراتر باشد، کاهش اثر دولت روی تصمیم‌های تخصیص اعتبار خیلی مهم است(مطلبی‌اصل، ۱۳۸۵).

هر چند که انگیزه‌های خصوصی‌سازی بانک‌های تجاری در کشورهای مختلف یکسان نیست، اما حداقل چهار نوع انگیزه برای خصوصی‌سازی بانک‌ها در سراسر جهان را می‌توان مشخص نمود (مگینسون،۲۰۰۳):

۱. گذر به اقتصاد بازار: در کشورهای سوسیالیستی خصوصی‌سازی در سطح وسیعی از صنایع مختلف رخ داد (مگینسون و نتر[۱]، ۲۰۰۱)، در این شرایط خصوصی‌سازی بانک‌ها به عنوان بخشی از فرآیند گذر به اقتصاد بازار اتفاق افتاد. البته در این کشورها بانک‌ها به دلیل مسائل مربوط به کیفیت دارایی‌ها و مطالبات دچار مشکلات زیادی در حین خصوصی‌سازی شدند.

۲. برنامه‌های خروج از حالت ملی بودن بنگاه‌ها جهت افزایش کارایی: ممکن است برخی کشورها برنامه‌های خاصی برای خارج کردن صنایع از حالت ملی و دولتی داشته باشند. این کشورها جهت افزایش رقابت بین بانک‌ها و در نتیجه بهبود عملکرد و کارایی آن‌ها، اقدام به خصوصی‌سازی می‌نمایند.

۳. مقررات‌زدایی برای توسعه: در برخی کشورها که تلاش‌هایی در زمینه مقررات‌زدایی برای سیستم مالی انجام می‌دهند، خصوصی‌سازی بانک‌ها از عناصر ضروری این مقررات زدایی‌ها است.

۴. کسب درآمد از محل خصوصی‌سازی: در برخی کشورها ممکن است دولت‌ها از خصوصی‌سازی بانک‌ها به عنوان ابزاری برای کسب درآمد برای خود استفاده کنند.

بنگاه‌های دولتی از این رو ناکارآمد هستند چون سیاستمداران آن‌ها را به در نظر گرفتن اهداف سیاسی به جای اهداف اقتصادی ترغیب می‌نمایند (پاک روش و جیواریان[۲]، ۲۰۱۴).

۱. Megginson and Netter
۲. Pakravesh and Givarian

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

اولویت‌های سیاسی بنگاه‌های دولتی، سبب می‌شود که مدیران آن‌ها انگیزه کمتری در حداقل سازی هزینه‌های و حداکثر کردن سود داشته باشند (یائو و جیانگ[۱]، ۲۰۱۰)

ارزیابی عملکرد بانک‌ها

تاکنون روش‌های زیادی برای ارزیابی عملکرد بانک‌ها ارائه شده است. یکی از این روش‌ها، روش تحلیل پوششی داده‌ها است. فزلان صوفیان برای اولین بار کارایی بخش بانکداری مالزی را در بحران مالی آسیا در سال ۱۹۹۷ با استفاده از تحلیل پوششی داده‌ها (DEA)[۲] مورد بررسی قرارداد. وی در تحلیل خود از متغیرهایی مانند اندازه بانک، سودآوری و مالکیت استفاده کرده است. روش دیگری که برای ارزیابی عملکرد بانک مورد استفاده قرار گرفته است، فرآیند تحلیل سلسله مراتبی (AHP)[۳] است. برخی از این مطالعات بر روی تعیین عوامل مؤثر بر میزان عملکرد، ارزیابی عملکرد، تحلیل ارزیابی اعتبار و تعیین عملکرد واحدهای مختلف، انجام گرفته است (لی و همکاران[۴]، ۱۹۹۵. سوینگجو و همکاران [۵]، ۲۰۰۰. ونگ و همکاران[۶]، ۲۰۰۴).

۲-۲. پیشینه تحقیق

ادبیات نظری حوزه بررسی اثرات اقتصادی خصوصی‌سازی بسیار وسیع است. عمده مطالعات نگارش یافته در این حوزه به دهه ۱۹۹۰ باز می‌گردد که معمولاً در کشورهای درحال توسعه، مطالعات پیرامون ماهیت خود خصوصی‌سازی بود (ویکرز و یارو ، ۱۹۸۸). اما در سال‌های اخیر مطالعات به سمت ارزیابی عملکرد در نتیجه خصوصی‌سازی حرکت نموده است. این مطالعات به طور کلی در دو دسته انجام شده‌اند؛ دسته اول مطالعاتی که قبل از خصوصی‌سازی بانک‌ها درباره آثار ناشی از اجرای این سیاست انجام شده است و بیشتر جنبه توصیه سیاستی دارد و با استفاده از

۱. Yao and Jiang
۲. Data Envelopment Analysis
۳. Analytic Hierarchy Process
٤. Lee, Kwak and Han
٥. Suwignjo, Bittici and Carrie
٦. Wang, Huang and Dismukes

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

تجربه کشورهای دیگر سعی در ارائه راهکارهای بهینه برای اجرای این فرآیند هستند. اما دسته دوم مطالعاتی را شامل می‌شود که پس از انجام سیاست خصوصی‌سازی بانک‌ها، سعی در بررسی تغییرات در شاخص‌های عملکردی بانک‌های کشور(های) مدنظر در دوره‌های زمانی پس از خصوصی‌سازی نسبت به دوره قبل از آن داشته‌اند. از آنجا که تحقیق حاضر نیز در زمره تحقیقات بررسی عملکرد بانکی و به طور ویژه در دسته دوم قرار می‌گیرد، شایسته است که مروری کوتاه به نتایج به دست‌آمده از تحقیقات محققین در نقاط مختلف جهان و تجربه کشورهای مختلف درباره رابطه بین خصوصی‌سازی و عملکرد بانک‌ها داشته باشیم.

پژوهش‌های خارجی

اکثر مطالعات خارجی صورت پذیرفته در حیطه ادبیات مدنظر این مقاله، اثر اقدام به خصوصی‌سازی در ساختار مالکیت بانک‌های کشور خود را بر عملکرد مالی آنها سنجیده‌اند؛ در بررسی عملکرد بانک‌ها شامل نسبت‌های مالی متعددی نظیر سودآوری، نقدینگی، اهرمی و کارایی بوده و همواره یکی از مهمترین محورهای مورد بحث در اکثر این مطالعات، نسبت‌های نقدینگی بوده است. در ادامه به تعدادی از آنها با تمرکز بر نقدینگی اشاره خواهد شد که نوعاً در کشورهای در حال توسعه صورت پذیرفته‌اند.

عمران [۱] (۲۰۰۷) نیز به بررسی اثر خصوصی‌سازی و ساختار مالکیت بانک بر عملکرد آنان در کشور مصر پرداخته است. او با استفاده از آزمون‌های پارامتریک و ناپارمتریک بدین نتیجه رسید که به لحاظ نسبت‌های نقدینگی، بانک‌های خصوصی شده پس از خصوصی شدن عملکردشان تضعیف شده است. فلورنس [۲] (۲۰۰۹) به مطالعه جامعی پیرامون اثرات خصوصی‌سازی بر عملکرد بانک‌های تجاری کنیا پرداخت. نسبت‌های نقدینگی پس از اعمال خصوصی‌سازی در بانک‌های کنیا بسیار تغییر یافته است به‌طوری‌که اعمال خصوصی‌سازی به افزایش نسبت‌های نقدینگی منجر

۱. Omran
۲. Florence

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

شده است. کوثر و همکاران[۱] (۲۰۱۴) با بهره‌گیری از روش‌های مقایسه میانگین پارامتریک، عملکرد ۴ بانک خصوصی شده و ۴ بانک دولتی را قبل و بعد از خصوصی‌سازی بانک‌های پاکستان بررسی نمودند. نتایج مدلسازی آنها حاکی از عملکرد بالاتر بانک‌های دولتی در مقایسه با بانک‌های خصوصی‌شده به لحاظ نقدینگی بود. چن و همکاران[۲] (۲۰۱۴) در بررسی خود پیرامون عوامل مؤثر بر نقدینگی بانکی، با استفاده از مدلسازی اقتصادسنجی خود، تأثیردرصد مالکیت دولتی بر نقدینگی و خلق نقدینگی را مثبت یافتند. احمد و همکاران[۳] (۲۰۱۵) به منظور بررسی تأثیر خصوصی‌سازی بانک‌های پاکستان بر عملکرد آنها، با بهره‌گیری از روش تحلیل روند و تحلیل نسبت‌ها در ۸ سال قبل و بعد از اقدام به خصوصی‌سازی به این نتیجه رسیدند که عملکرد به لحاظ نسبت‌های مالی در دوره پس از خصوصی‌سازی نسبت به قبل از آن بهبود یافته و نسبت‌های نقدینگی نیز از این قاعده مستثنی نبوده‌اند. کمالی، ال ازابی و ال هیناوی[۴] (۲۰۱۵) در بررسی اثرات خصوصی‌سازی بر عملکرد بانک‌های مصر پس از چند دهه اعمال خصوصی‌سازی در نظام بانکی این کشور، با استفاده از داده‌های ۹ بانک خصوصی‌شده طی ۱۸ سال به مدلسازی اقتصادسنجی با داده‌های تابلوئی[۵] پرداختند. نتایج مدلسازی آنها حاکی از وجود اثر مثبت خصوصی‌سازی بر نسبت نقدینگی بانک‌های مذکور بوده است. بوبکری و همکاران[۶] (۲۰۱۷) در مطالعه جامعی از بانک‌های خصوصی شده ۵۴ کشور با استفاده از روش‌های برآورد با داده‌های تابلوئی به این نتیجه رسیدند که عملکرد به لحاظ نقدینگی بانک‌های خصوصی شده نسبت دیگر بانک‌ها بهتر بوده است؛ در این میان عملکرد بانک‌های خصوصی شده به صورت غیرکامل برتر از عملکرد بانک‌های کاملاً خصوصی شده بوده است. دوخی و آل تمیمی[۷] (۲۰۱۸) در مطالعه‌ای تجربی

۱. Kausar, Gul, Khan and Iqbal
۲. Chen, Chou, Chang and Fang
۳. Ahmad, Akhtar, Sonea, Rahim and Arif
۴. Kamaly, El-Ezaby and El-Hinawy
۵. Panel Data
۶. Boubakri, Chen, El Ghoul and Guedhami
۷. Duqi and Al-Tamimi

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

پیرامون اثر مالکیت بر عملکرد، برآوردهای متعددی را با استفاده از روش داده‌های تابلوئی پویا روی بانک‌های مختلف کشورهای اسلامی از جمله ایران انجام دادند و به این رسیدند که مالکیت دولتی بر عملکرد به لحاظ نقدینگی بانک‌ها بی‌تأثیر بوده اما مالکیت خصوصی دارای تأثیرگذاری مثبتی بوده است؛ همچنین این نوع از مالکیت ریسک نقدینگی بانک‌ها را نیز کاهش داده است.

پژوهش‌های داخلی

به دلیل این‌که خصوصی‌سازی بانک‌ها در ایران بسیار دیرتر از خصوصی‌سازی سایر بنگاه‌های اقتصادی به اجرا درآمد، تحقیقات هر چند نادر و بسیار محدود در زمینه تغییر مالکیت از دولتی به خصوصی در رابطه با شرکت‌ها انجام شده و در میان مطالعات داخلی کمتر مطالعه‌ای را می‌توان یافت که بررسی تأثیر خصوصی‌سازی بر عملکرد بانک‌های کشور پرداخته باشد، تنها مطالعات زیر مرتبط با اثرات خصوصی‌سازی در صنعت بانکداری کشور در حیطه اثرپذیری نقدینگی یافت شدند.

تقوی، احمدیان و کیانوند (۱۳۹۲) ساختار مالکیت بانک‌ها (دولتی، خصوصی و خارجی) را به عنوان معیار سنجش حاکمیت شرکتی[۱] در بانک‌های ۴۰ کشور در حال توسعه در فاصله زمانی سال‌های ۲۰۱۱-۲۰۰۰ در نظر گرفتند. با استفاده از مدلسازی اقتصادسنجی با داده‌های پانل بدین نتیجه رسیدند که در نمونه تحت بررسی، مالکیت دولتی فاقد تأثیر بر نسبت نقدینگی بوده و مالکیت خصوصی و خارجی دارای اثر مثبت هستند. خنیفر و همکاران (۱۳۹۴) بر پایه مدل کَمِل[۲] به بررسی و مقایسه عملکرد مالی بانک‌های تجاری دولتی و خصوصی ایران در دوره زمانی ۱۳۸۸-۱۳۸۵ پرداختند. آنها به روش قضاوتی و آزمون‌های پارامتریک، نمونه متشکل از ۸ بانک کشور (۴ بانک دولتی و ۴ بانک خصوصی) را مورد ارزیابی قرار دادند. نتایج حکایت از آن داشت که در بعد کیفیت مدیریت، عملکرد بهتر بانک‌های خصوصی در ابعاد نقدینگی و درآمدها از عملکرد بانک‌های دولتی بهتر بوده است. حیدری و فاطمی ورزنه (۱۳۹۵)، با استفاده از روش

۱. Corporate Governance

۲. CAMEL

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

توصیفی- تحلیلی به مطالعه عملکرد بانک‌های خصوصی ایران با بانک‌های اسلامی کشورهای حوزه خلیج‌فارس بر اساس شاخص‌های کمِل می‌پردازد. نتایج نشان‌دهنده این است که بانک‌های منتخب اسلامی از نظر شاخص نقدینگی وضعیت بهتری نسبت به بانک‌های خصوصی شده ایرانی دارند. بهروز (۱۳۹۶) در مطالعه موردی پیرامون اثر خصوصی‌سازی بانک صادرات بر عملکرد آن به لحاظ شاخص‌های کمِل برای دوره سالانه ۱۳۹۲-۱۳۸۵ (پنج سال قبل و بعد از خصوصی‌سازی بانک مذکور) از روش‌های مقایسه‌ای آماری ناپارامتریک استفاده نموده است. نتایج نشان داد که تغییر معناداری در عملکرد مالی بانک صادرات به لحاظ کیفیت نقدشوندگی بعد از خصوصی سازی با قبل از خصوصی‌سازی رخ نداده است.

۳. روش‌شناسی پژوهش

سئوال تحقیق این بوده است که آیا خصوصی‌سازی توانسته است عملکرد مثبتی در خصوص شاخص‌های نقدینگی بانک‌ها ایجاد نماید؟ این سئوال از دو زاویه عملکردی یعنی برای کل نظام بانکی و نیز عملکرد تنها بانک‌های خصوصی شده مورد واکاوی قرار می‌گیرد. بنابراین ۳ فرضیه ذیل برای این تحقیق به صورت ذیل قابل طرح می‌باشد:

۱. تغییر مالکیت از دولتی به خصوصی سبب بهبود شاخص‌های نقدینگی بانک‌های کشور شده است.

۲. تغییر مالکیت از دولتی به خصوصی، سبب بهبود شاخص‌های نقدینگی بانک‌های خصوصی‌شده در دوره قبل و بعد از اعمال خصوصی‌سازی شده است.

۳. تغییر مالکیت از دولتی به خصوصی، سبب بهبود شاخص‌های نقدینگی بانک‌های خصوصی‌شده در مقایسه با بانک‌های خصوصی و دولتی در دوره قبل و بعد از اعمال خصوصی‌سازی شده است.

این پژوهش بر مبنای هدف از نوع کاربردی و از منظر نحوه گردآوری داده‌ها توصیفی است. جامعه آماری تحقیق شامل ۱۱بانک فعال در صنعت بانکداری کشور است. اساس انتخاب بانک‌ها بر پایه فعالیت بانک در طی دوره مورد بررسی است. لذا بانک‌هایی که از سال ۱۳۸۴ و یا قبل از آن در صنعت بانکداری کشور فعال بوده‌اند، در نمونه قرار می‌گیرند. لازم به ذکر است که

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

بانک‌های تخصصی به علت تفاوت قابل ملاحظه عملکردی آن‌ها مورد مقایسه قرار نخواهند گرفت. این بانک‌ها عبارتند از:

- ملی، سپه، رفاه (بانک‌های تجاری دولتی)
- اقتصاد نوین، پارسیان، کارآفرین، سامان و پاسارگاد (بانک‌های خصوصی)
- ملت، تجارت و صادرات (بانک‌های خصوصی شده از طریق بورس اوراق بهادار)

هدف اصلی پژوهش حاضر بررسی اثر خصوصی‌سازی بر شاخص‌های نقدینگی بانک‌های واگذارشده، مطابق با سیاست‌های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی در ایران است.

داده‌های مورد استفاده متعلق به دوره ۱۳۹۶- ۱۳۸۴ است. همچنین با توجه به این که عمده خصوصی‌سازی در اواخر سال ۱۳۸۷ انجام شده است، لذا سال ۱۳۸۸ به عنوان سال پایه خصوصی سازی لحاظ شده است. در این مطالعه عملکرد چهار سال قبل و چهار سال بعد از خصوصی‌سازی مورد مقایسه قرار گرفته است.

بر مبنای مدل کمِل شاخص‌های اصلی نقدینگی بانک‌ها را در چهار شاخص ذیل می‌توان خلاصه نمود:

- نسبت دارایی‌های نقد[۱] به کل دارایی‌ها (LIQ)
- نسبت سپرده‌های مدت‌دار به کل دارایی‌ها (TDEP)
- نسبت جاری یا دارایی‌های نقد به بدهی‌های جاری[۲] (PERF)
- نسبت کل سپرده به کل تسهیلات (DEPCRE)
- نسبت فاصله محافظ پایه[۳] (BDI)[۴]

---

۱. دارایی‌های نقد شامل موجودی نقد و اوراق مشارکت در سمت دارایی‌های ترازنامه بانک‌ها می‌باشد.

۲. بدهی‌های جاری شامل سپرده‌های قرض‌الحسنه و جاری در سمت بدهی‌های ترازنامه بانک‌ها می‌باشد.

۳. Basic Defense Interval

۴. این شاخص بر اساس نسبت دارایی‌های جاری به مخارج روزانه از طریق رابطه ذیل محاسبه می‌شود:

$$BDI = \frac{\text{اوراق بهادار + حساب‌های دریافتنی + نقد موجودی}}{\text{(مالیات پرداختنی + بهره پرداختنی + هزینه‌های عملیاتی)} / ۳۶۵}$$

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

بر مبنای محدودیت اطلاعات موجود، ۵ شاخص فوق به عنوان شاخص‌های نقدینگی مورد استفاده قرار خواهند گرفت که به منظور کم کردن متغیرهای مورد استفاده و کاهش نیاز به انجام رگرسیون‌های متعدد با استفاده از تکنیک تحلیل مؤلفه‌های اصلی (PCA)[1] از ترکیب ۵ شاخص مذکور، شاخص نماینده نقدینگی به عنوان Liqu انتخاب شد که یک مؤلفه اصلی از شاخص‌های فوق‌الذکر محسوب می‌شود.

فرضیه اول تحقیق بر اساس مدل‌سازی با داده‌های پانل و فرضیه‌های دوم و سوم با بهره‌گیری از آزمون‌های آماری پارامتریک t زوجی و ناپارامتریک ویلکاکسون[2] مورد آزمون واقع خواهند شد.

از این رو نوآوری مطالعه پیش‌رو در مقایسه سایر مطالعات معرفی شده در بخش سوم، در روش‌شناسی آن است؛ به‌طوری‌که شاخص‌های متعددی برای نقدینگی بانک‌ها در نظر گرفته شده و از تکنیک تحلیل مؤلفه‌های اساسی به ترکیب و استخراج برداری که نماینده ویژگی همگی آنها باشد، اقدام خواهد شد.

٤. متغیرهای مورد استفاده

بر پایه مطالعات متعدد این حوزه، عوامل مؤثر بر نقدینگی بانک‌ها که برای این مطالعه انتخاب شده‌اند در جدول (۱) منعکس شده‌اند. انتخاب متغیرهای مستقل بر پایه مطالعات تجربی بانکی است که در ردیف متغیرهای مستقل خود که عوامل مؤثر بر نقدینگی را بررسی نموده‌اند؛ نمونه‌ای از این مطالعات در ستون سوم جدول (۱) مورد اشاره واقع شده‌اند.

با استناد به مطالعه چن و همکاران (۲۰۱۴)، یک بار از متغیر OWN یادرصد مالکیت خصوصی در مدلسازی با داده‌های پانل استفاده گردیده و در مدل‌سازی دیگر به تبعیت از روش‌شناسی مطالعه عمران (۲۰۰۷) و یدو و پوری (۲۰۱۷) از متغیر مجازی خصوصی‌سازی یا CONT به منظور

https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/defensive-interval-ratio/

۱. Principal Component Analysis

۲. Wilcoxon

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

بررسی اثر خصوصی‌سازی بانک‌ها بر نقدینگی آنها استفاده خواهد شد. متغیر Liqu، مؤلفه اصلی حاصل از استخراج از ۵ متغیر BDI، PERF، DEPCRE، TDEPو LIQ به عنوان متغیر وابسته مورد محاسبه قرار می‌گیرد. LNGDP بیانگر توان اقتصادی کشور بوده که به منظور هموارسازی داده‌ها از این متغیر به‌صورت لگاریتمی استفاده شده است. NPL نسبت مطالبات غیرجاری بانک‌ها را نشان می‌دهد و بر طبق مراحل ادوار تجاری[۱]، مطالبات غیرجاری از شرایط رونق و رکود اقتصادی تأثیر مستقیمی را دریافت می‌کند. RLIR نرخ سود تسهیلات حقیقی است که افزایش در آن می‌تواند با کاهش تقاضای تسهیلات در جامعه، به گسترش نقدینگی بانک‌ها منجر شود. همچنین با افزایش نسبت سودآوری ROE، تمایل بانک‌ها به نگهداری نقدینگی کاسته شده و سعی در ارائه تسهیلات خواهند داشت.

جدول۱. متغیرهای مورد استفاده

متغیر وابسته	Liqu (نقدینگی)	نمونه مطالعه
متغیرهای مستقل	OWN (درصد مالکیت خصوصی)	چن و همکاران (۲۰۱۴)
	CONT (متغیر مجازی خصوصی‌سازی)	یدو و پوری[۲] (۲۰۱۷)
	SIZE (اندازه)	وودوا[۳] (۲۰۱۳)، چن و همکاران (۲۰۱۴)
	NPL (نسبت مطالبات به تسهیلات)	وودوا (۲۰۱۳)، چن و همکاران (۲۰۱۴)
	LNGDP (تولید ناخالص داخلی)	وودوا (۲۰۱۳)، کمالی، ال ازابی و ال هیناوی (۲۰۱۵)
	ROE (بازده سرمایه)	وودوا (۲۰۱۳)، کمالی، ال ازابی و ال هیناوی (۲۰۱۵)
	RLIR (نرخ سود تسهیلات حقیقی)	وودوا (۲۰۱۳)

مأخذ: نتایج تحقیق

۵. برآورد مدل و تفسیر نتایج

۱. Business Cycle
۲. Yeddou and Pourroy
۳. Vodová

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

در ابتدای امر به تحلیل و ارائه آماره‌های توصیفی متغیرهای معرفی شده در مدل‌ها پرداخته خواهد شد.

پس از گردآوری داده‌های مورد نیاز، لازم است تا آماره‌های توصیفی مربوط به هرکدام به منظور درک جامع‌تری از ویژگی‌های متغیرهای مورد استفاده در قبل از برآوردهای اقتصادسنجی، ارائه گردد.

همان‌طور که در جدول (۲) ملاحظه می‌شود، با توجه به اینکه متغیرهای مورد استفاده در این مطالعه عمدتاً شاخص و نسبت‌های مالی و اقتصادی هستند، آماره‌های توصیفی آن‌ها نوعاً اعدادی مثبت می‌باشد. در این میان لازم به ذکر است که با توجه به زیان‌ده بودن برخی بانک‌ها طی سال‌های اخیر، حداقل مشاهده برای متغیر نسبت بازده حقوق صاحبان سهام منفی بوده است، زیرا این متغیر بر پایه سود بانک‌ها محاسبه می‌شود. در رابطه با نرخ سود تسهیلات حقیقی باید گفت که اکثر سال‌ها، نرخ سود تسهیلات کمتر از نرخ تورم بوده به‌طوری‌که علاوه بر حداقل مشاهده، میانگین این نرخ نیز منفی شده است.

حال با توجه به آنکه تعدد شاخص‌های نقدینگی به گسترش تعداد مدل‌های برآوری منجر خواهد شد، در جهت صرفه‌جویی در این امر، با استفاده از روش تحلیل مؤلفه‌های اساسی، برداری استخراج می‌شود که دربرگیرنده ویژگی‌های هر ۵ متغیر معرفی شده به عنوان نسبت نقدینگی باشند.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

جدول۲. آماره‌های توصیفی

نوع متغیرها	متغیر	نماد	تعداد مشاهدات	میانگین	مینیمم	ماکزیمم	انحراف معیار
	نسبت دارایی‌های نقد به کل دارایی‌ها	LIQ	۱۴۰	۰/۰۱۸۷	۰/۰۰۰۹	۰/۱۲۲۱	۰/۰۲۵۸
	نسبت سپرده‌های مدت‌دار به کل دارایی‌ها	TDEP	۱۳۳	۰/۲۷۷۷	۰/۰۰۱۶	۰/۸۲۵۰	۰/۲۳۵۰
نسبت‌های نقدینگی	نسبت جاری یا دارایی‌های نقد به بدهی‌های جاری	PERF	۱۳۴	۰/۵۱۵۰	۰/۰۰۹۳	۲/۲۵۴۵	۰/۸۳۰۷
	نسبت کل سپرده به کل تسهیلات	DEPCRE	۱۳۹	۱/۶۲۳۷	۰/۳۶۲۰	۲۰/۸۹۷۶	۳/۳۱۳۱
	نسبت فاصله محافظ پایه	BDI	۱۳۴	۶۸۶/۸۳	۱۱/۲۰۶۱	۶۵۸۲/۸۶	۵۶۲۳/۹۹
	خصوصی‌سازی	CONT	۱۴۳	۰/۶۴۳۳	۰	۱	۰/۴۸۶۹
	درصد خصوصی‌سازی	OWN	۱۴۳	۰/۵۹۹۹	۰	۱	۰/۴۵۲۷
	نسبت مطالبات غیرجاری	NPL	۱۴۰	۲۲/۶۶	۰	۷۱/۹۵	۱۶/۲۸
متغیرهای مستقل	تولید ناخالص داخلی	LnGDP	۱۴۳	۱۶/۴۰	۱۶/۳۰	۱۶/۵۳	۰/۰۶۳۴
	نرخ سود تسهیلات حقیقی	RLIR	۱۴۳	-۱/۴۲	-۲۰/۲۳	۱۷/۶۵	۹/۸۴
	اندازه بانک‌ها	SIZE	۱۴۱	۱۲/۵۰	۸/۴۵	۱۴/۷۳	۱/۲۴۳۵
	نسبت بازده حقوق صاحبان سهام	ROE	۱۳۶	۰/۱۴۹۴	-۱/۹۰۴۲	۳/۶۰۴۹	۰/۴۰۱۷

مأخذ: نتایج تحقیق

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

۵-۱. روش تحلیل مؤلفه‌های اساسی (PCA)

روش تحلیل مؤلفه‌های اساسی (PCA) ابعاد کلیه مشاهدات را بر اساس شاخص ترکیبی و دسته‌بندی مشاهدات مشابه کاهش می‌دهد. با توجه به تعدد شاخص‌های مرتبط با نقدینگی از روش PCA به‌منظور کاهش تعداد شاخص‌ها استفاده شد. ۵ شاخص نسبت دارایی‌های نقد به کل دارایی‌ها (LIQ)، نسبت سپرده‌های مدت‌دار به کل دارایی‌ها (TDEP)، نسبت جاری یا دارایی‌های نقد به بدهی‌های جاری (PERF)، نسبت کل سپرده به کل تسهیلات (DEPCRE) و نسبت فاصله محافظ پایه (BDI) از روش تحلیل مؤلفه‌های اساسی به یک شاخص نقدینگی تبدیل شدند. به این منظور از آزمون بارتلت[۱] استفاده شد تا میزان همبستگی شاخص‌ها مورد بررسی قرار بگیرد. نتایج این آزمون مطابق جدول (۳) است و این موضوع قابل پذیرش است که شاخص‌های مورد بررسی قابلیت یکی شدن را دارا هستند.

جدول ۳. نتایج حاصل از آزمون بارتلت

آماره χ^2	۱۷۱,۳۷۵
درجه آزادی	۱۰
ارزش احتمال	۰/۰۰۰

مأخذ: نتایج تحقیق

۵-۲. انتخاب مدل

به منظور آزمون فرضیه اول تحقیق مبنی بر تأثیر مستقیم خصوصی‌سازی بر عملکرد نظام بانکی، با استفاده از روش‌های مبتنی بر برآورد با داده‌های پانل به بررسی وجود تفاوت‌های معنی‌دار مابین عملکرد گروه‌های متفاوت بانک‌ها در حوزه نقدینگی با توجه به ساختار مالکیت آن اقدام خواهد شد. لذا به منظور بررسی این فرضیه ما می‌توانیم با بررسی کل دوره مورد بررسی ۱۳۹۶-۱۳۸۴ با

۱. Bartlett

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

استفاده از متغیرهای کنترل گوناگون و متغیرهایی که ساختار مالکیت را به ما نشان می‌دهند از دو مدل رگرسیونی زیر استفاده کنیم:

$$Liqu_{i,t} = \alpha_{.} + \beta_{1}CONT_{i,t} + \beta_{2}SIZE_{i,t} + \beta_{3}LNGDP_{t} + \beta_{4}ROE_{i,t} + \beta_{5}NPL_{i,t} + \beta_{6}\,RLIR_{i,t} + \upsilon_{i} + \eta_{t} + \varepsilon_{i,t} \quad (1)$$

$$Liqu_{i,t} = \alpha_{.} + \beta_{1}OWN_{i,t} + \beta_{2}SIZE_{i,t} + \beta_{3}LNGDP_{t} + \beta_{4}ROE_{i,t} + \beta_{5}NPL_{i,t} + \beta_{6}\,RLIR_{i,t} + \upsilon_{i} + \eta_{t} + \varepsilon_{i,t} \quad (2)$$

در رابطه فوق اندیس‌های t و i به ترتیب بیانگر زمان و مقاطع (بانک‌ها)، مقادیر β پارامترهای مدل، υ_{i} و η_{t} به ترتیب اثرات غیر قابل مشاهده میان زمان و مقاطع (بانک‌ها) هستند. فرض می‌شود که جز اخلال (ε_{it}) دارای توزیع نرمال استاندارد و عدم خودهمبستگی[1] می‌باشد. انتخاب روش برآورد بر اساس آزمون‌های مختلفی به منظور تعیین وجود اثرات انفرادی غیر قابل مشاهده، تعیین نوع اثرات (در صورت وجود) و آزمون‌های پس از برآورد به منظور بررسی کروی بودن جمله خطا می‌باشند.

۵-۳. نتایج حاصل از مدل‌سازی

بررسی اثر خصوصی‌سازی بر شاخص نقدینگی نظام بانکی

قبل از تعیین نحوه برآورد دو مدل معرفی شده در بخش قبلی با داده‌های پانل، به بررسی وجود یا عدم وجود اثرات انفرادی بانک‌ها در مدل‌ها پرداخته خواهد شد؛ بنابراین با انجام مدل‌سازی با استفاده از متغیرهای معرفی‌شده و حسب آزمون‌های مربوطه، در خصوص انتخاب مدل نتایج مطابق با موارد مندرج در جدول (۴) حاصل شد.

۱. Serial Correlation

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

جدول ۴. نتایج آزمون‌های چاو، هاسمن و بروش- پاگان

آزمون	آماره	مقدار	
		مدل (۱)	مدل (۲)
چاو	F	۴۶/۳۲***	۴۳/۵۵***
هاسمن	χ^2	۳۶/۲۵***	۶/۴۳
بروش- پاگان	χ^2	۲۷۱/۴۶***	۲۶۶/۸۶***

*** بیانگر معناداری در سطح خطای ۱٪ است.

مأخذ: نتایج تحقیق

با توجه به نتایج حاصل از جدول (۴)، در مدل (۱) اثرات ثابت به اثرات تصادفی ترجیح داده شده و در مدل (۲) این نتیجه برعکس می‌باشد. در جدول (۵) نتایج برآورد مدل (۱) به روش اثرات ثابت و برآورد مدل (۲) به روش اثرات تصادفی ارائه شده است:

جدول ۵. نتایج حاصل از برآورد مدل‌ها

Liqu : متغیر وابسته			
مدل		مدل (۲) برآورد با اثرات تصادفی	مدل (۱) برآورد با اثرات ثابت
متغیرهای مستقل	عرض از مبدأ	۱۳/۳۴	۱۴/۸۵
	CONT		۰/۳۴
	OWN	۰/۷۴***	
	LNGDP	- ۰/۹۲	-۱/۰۸
	Size	۰/۰۹۳	۰/۲۰۴***
	NPL	۰/۷۳*	۰/۷۵*
	ROE	-۰/۴۸***	-۰/۴۰۶***
	RLIR	-۰/۰۱۸***	-۰/۰۱۷***
	Observation	۱۲۳	۱۲۳
	آماره F		۸***
	آماره Wald χ^2	۳۴/۷۰***	

*,**, ***, به ترتیب بیانگر معناداری در سطح خطای ۱۰٪، ۵٪ و ۱٪ هستند.

مأخذ: نتایج تحقیق

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

در ادامه به منظور کشف ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی از آزمون‌های رایج شامل آزمون والد تعدیل یافته[1] و نسبت درستنمایی (LR)[2] به منظور آزمون ناهمسانی واریانس و برای خودهمبستگی مرتبه اول، آزمون وولدریج[3] استفاده می‌شود. با انجام هر سه آزمون به منظور ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی این نکته حاصل شد که مدل دارای ناهمسانی واریانس و دارای عدم خودهمبستگی سریالی است که در جدول (۶) قابل مشاهده است.

جدول ۶. نتایج آزمون‌های ناهمسانی واریانس و خودهمبستگی

نتیجه	مقدار		آماره	آزمون
	مدل (۲)	مدل (۱)		
وجود ناهمسانی واریانس	۱۸۱/۸۲***	۱۷۷/۶۷***	χ^2	نسبت درستنمایی
	۲۹۴/۷۲***	۲۷۵/۱۸***	χ^2	والد تعدیل یافته
وجود خودهمبستگی مرتبه اول	۱۱/۴۴۶***	۱۰/۸۱۴***	F	وولدریج

*** بیانگر معناداری در سطح خطای ۱٪ است.

مأخذ:نتایج تحقیق

با توجه به نتایج مندرج در جدول (۶)، برآوردهای مندرج در جدول (۵) قابل اتکا نبوده و لازم است تا از روش برآورد حداقل مربعات تعمیم‌یافته امکان‌پذیر (FGLS)[4] استفاده شود. در جدول (۷) نتایج حاصل از برآورد مدل‌ها به روش حداقل مربعات تعمیم‌یافته امکان‌پذیر ارائه شده است.

۱. Modified Wald Test
۲. Likelihood-Ratio
۳. Wooldrige Test
٤. Feasible Generalized Least Squares

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

جدول ۷. نتایج حاصل از برآورد مدل‌ها به روش FGLS

Liqu: متغیر وابسته			
مدل		مدل (۲)	مدل (۱)
متغیرهای مستقل	عرض از مبدأ	۲۶/۱۴*	۲۷/۷۴**
	CONT		۰/۴۶***
	OWN	۰/۶۴***	
	LNGDP	-۱/۴۹*	-۱/۵۵*
	Size	-۰/۱۶***	-۰/۲۰***
	NPL	۱/۴۱***	۱/۳۵***
	ROE	-۰/۵۲**	-۰/۵۰**
	RLIR	-۰/۰۱۱**	-۰/۰۱۲**
	Observation	۱۲۳	۱۲۳
	آماره Wald χ^2	۶۲/۳۳***	۱۷۷/۶۷***

*,**, ***, به ترتیب بیانگر معناداری در سطح خطای ۱۰٪، ۵٪ و ۱٪ هستند.

مأخذ: نتایج تحقیق

با توجه به نتایج حاصله از مدل به‌خوبی قابل مشاهده است که اعمال خصوصی‌سازی در نظام بانکی کشور، دارای اثرات مثبت و معنی‌داری بر نقدینگی آن بوده است که این امر با نتایج مطالعه فلورنس (۲۰۰۹) و دوخی و آل تمیمی (۲۰۱۸) و در میان مطالعات داخلی با تقوی، احمدیان و کیانوند (۱۳۹۲) و خنیفر و همکاران (۱۳۹۴) سازگار است. با توجه به نتایج حاصله از برآورد مدل‌ها به خوبی قابل مشاهده است که بزرگ بودن بانک‌ها دارای اثر منفی بر نقدینگی آن‌هاست و آن‌ها را با مشکلات نقدینگی روبرو می‌سازد. هنگامی که رشد اقتصادی کشور کاهش می‌یابد با عنایت به این که وضعیت کسب و کار در کشور تضعیف خواهد شد لذا تقاضای اعتبارات از بانک‌ها نیز کاهش یافته و از این‌رو منابع بانکی کمتر مصرف خواهد شد که نمود این امر در رابطه منفی میان رشد اقتصادی و شاخص نقدینگی قابل مشاهده می‌باشد. NPL همان‌طور که در مطالعات گوناگونی به اثبات رسیده است، تأثیر مستقیمی از وضعیت سیکل تجاری اخذ می‌کند. بنابراین

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

در پی شرایط رکودی، مشتریان بانکی که تسهیلات دریافت نموده‌اند توانایی بازپرداخت اقساط خود را نداشته و مطابق با مقررات پولی و بانکی کشور، وارد لیست بدهکاران بانکی می‌شوند. ازاین‌رو، بسیاری از مشتریان قبلی نظام بانکی امکان دریافت تسهیلات جدید را نخواهند داشت. از طرفی تحت شرایط رکودی، دیگر افراد جامعه به عنوان مشتریان جدید تمایل کمتری به دریافت تسهیلات دارند. برآیند دو مورد مذکور باعث بالا رفتن نقدینگی بانک‌ها می‌شود. ارتباط منفی بازده نسبت سودآوری ROE با نقدینگی بیانگر آن است که طبق انتظارات تئوریک، با افزایش سودآوری تمایل بانک‌ها به نگهداری نقدینگی کاسته شده و سعی در ارائه تسهیلات خواهند داشت. نتایج مأخوذه پیرامون تأثیر متغیرهای رشد اقتصادی، NPL و ROE با نتایج مطالعه وودوا (۲۰۱۳) سازگار است. درنهایت در رابطه با ارتباط منفی RLIR با نقدینگی که بر خلاف انتظارات تئوریک اولیه و نتایج مطالعه وودوا (۲۰۱۳) است، می‌توان بیان نمود که طی سال‌های گذشته (پس از شوک ارزی سال ۱۳۹۲) نرخ سود حقیقی تسهیلات کاهش یافته و در پی سیاست تورم‌زدایی دولت، سیکل رکود در کشور شکل گرفته که با افزایش مطالبات غیرجاری بانک‌ها و نیز دارایی‌های غیرمولد همراه بوده است، بنابراین علی‌رغم کاهش نرخ سود تسهیلات حقیقی و افزایش تقاضای تسهیلات درجامعه، بانک‌ها به دلیل وجود مطالبات غیرجاری و دارایی‌های غیرمولد، در جهت انگیزه‌های احتیاطی خود تمایل کمی به ارائه تسهیلات داشته‌اند، بنابراین رابطه منفی میان نرخ سود حقیقی تسهیلات با نقدینگی شکل گرفته است.

مقایسه تغییرات عملکرد بانک‌های خصوصی شده از حیث نقدینگی

به منظور آزمون فرضیه دوم تحقیق مبنی بر آنکه خصوصی‌سازی، سبب بهبود شاخص‌های نقدینگی بانک‌های خصوصی‌شده در دوره قبل و بعد از اعمال خصوصی‌سازی شده است، با استفاده از آزمون‌های پارامتریک و ناپارامتریک در جهت رد یا عدم رد فرضیه مذکور اقدام می‌شود. اگر سال ۱۳۸۸ را به عنوان سال میانی در نظر بگیریم با بررسی چهار سال قبل و چهار سال بعد از آن می‌توان تأثیر خصوصی‌سازی بر عملکرد بانک‌های خصوصی شده را مورد بررسی قرارداد. در این مرحله به منظور بررسی معنی‌داری تغییر عملکرد بانک‌ها از آزمون پارامتریک t

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

استفاده می‌کنیم. با استفاده از این آزمون به منظور مقایسه میانگین متغیرها، قبل و بعد از خصوصی‌سازی استفاده می‌نماییم.

$$\begin{cases} H_{.}: ۰ = \text{عملکرد مقطعی میانگین تغییرات} \\ H_a: ۰ \neq \text{عملکرد مقطعی میانگین تغییرات} \end{cases} \quad (۳)$$

با توجه به کوچک بودن حجم نمونه و با عنایت به این که بعضی از شاخص‌های عملکردی به‌صورت نرمال توزیع نشده‌اند لذا از آزمون ناپارامتریک ویلکاکسون نیز استفاده می‌شود تا نتایج حاصله پایایی بیشتری داشته باشند.

$$z = \frac{T - \frac{n(n+۱)}{۴}}{\sqrt{\frac{n(n+۱)(۲n+۱)}{۲۴}}} \quad (۴)$$

T: جمع رتبه متغیر تغییریافته؛

n: حجم نمونه.

با مقایسه عملکرد بانک‌های خصوصی شده در دوره قبل و پس از خصوصی‌سازی با استفاده از آماره‌های t و z در جدول (۸) این نکته قابل مشاهده است که هر دو آماره t و z تفاوت معناداری را نشان می‌دهند. بنابراین با اتکا به معناداری مقدار دو آماره مذکور می‌توان دریافت که عملکرد بانک‌های خصوصی‌شده پس از خصوصی‌سازی بهبود داشته است. نتیجه حاصله، سازگار با نتیجه مطالعه احمد و همکاران (۲۰۱۵) بوده اما برخلاف مطالعه داخلی بهروز (۱۳۹۶) است.

جدول ۸. مقایسه عملکرد بانک‌های خصوصی شده قبل و بعد از خصوصی‌سازی در حوزه نقدینگی

شرح	آماره t	آماره z
مقایسه قبل و بعد خصوصی‌سازی	-۴/۲۶۹۶**	-۱/۸۲*

*,** ,***, به ترتیب بیانگر معناداری در سطح خطای ۱۰٪، ۵٪ و ۱٪ هستند.

مأخذ: نتایج تحقیق

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

مقایسه تغییرات عملکرد بانک‌های خصوصی شده بعد از خصوصی‌سازی در مقایسه با گروه بانک‌های رقیب

در این مرحله صرف‌نظر از سایر عوامل مؤثر در صنعت بانکی که بر عملکرد بانک‌ها تأثیرگذار است با استفاده از رویکرد باربر و لیون[۱] (۱۹۹۶) تلاش می‌کنیم تا به منظور آزمون فرضیه سوم تحقیق مبنی بر آنکه خصوصی‌سازی، سبب بهبود شاخص‌های نقدینگی بانک‌های خصوصی‌شده در مقایسه با بانک‌های دولتی و خصوصی در دوره قبل و بعد از اعمال خصوصی‌سازی شده است، اقدام نماییم. اما در مدل برازش شده توسط باربر و لیون (۱۹۹۶) اندازه و نوع صنایع متفاوت بوده است. به منظور رفع این مشکل از میانگین عملکرد بانک‌های خصوصی شده و بانک‌های رقیب استفاده می‌کنیم. اینجا متغیرهای کنترل عملکرد گروه‌های متفاوت بانکی هستند. این گروه‌های متفاوت از بانک‌ها عبارتند از:

PVB: بانک‌های خصوصی

SOB: بانک‌های دولتی

PRIV: بانک‌های خصوصی‌شده

به منظور غلبه بر مشکل تفاوت‌های موجود مابین عملکرد بانک‌های خصوصی شده و بانک‌های رقیب پیش از خصوصی‌سازی با بعد از خصوصی‌سازی اقدام به محاسبه میانگین عملکرد هر بانک با استفاده از تفاضل عملکرد بانک‌های خصوصی شده و گروه بانک‌های منتخب رقیب نموده‌ایم. با استفاده از آزمون t و آزمون ناپارامتریک ویلکاکسون این مرحله قابل انجام است.

$$RPC_i = \left[(P_{i,t} - P_{i,t-1})/P_{i,t-1}\right] - \left[(P_{Bench,t} - P_{Bench,t-1})/P_{Bench,t-1}\right] \quad (۵)$$

RPC_i = تغییر عملکرد بانک i

$P_{i,t}$ = میانگین عملکرد بانک i پس از خصوصی‌سازی

$P_{i,t-1}$ = میانگین عملکرد بانک i پیش از خصوصی‌سازی

۱. Barber and Lyon

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

$P_{Bench,t}$ = میانگین عملکرد گروه بانک‌های رقیب (خصوصی، دولتی) پس از خصوصی‌سازی

$P_{Bench,t-1}$ = میانگین عملکرد گروه بانک‌های رقیب (خصوصی، دولتی) پیش از خصوصی‌سازی

با استفاده از مقایسه میانگین‌ها ما قادر خواهیم بود تا تغییرات عملکردی هر بانک خصوصی شده در مقایسه با گروه بانک‌های رقیب را مورد تحلیل و بررسی قرار دهیم. این مهم با استفاده از و آماره‌های t و z قابل انجام است. نتایج حاصله در جدول (۹) قابل مشاهده است. در این جدول عملکرد بانک‌های خصوصی شده در حوزه شاخص‌های نقدینگی با بانک‌های دولتی و بانک‌های خصوصی مورد بررسی قرار گرفته است.

جدول ۹. عملکرد بانک‌های خصوصی شده در حوزه نقدینگی
در مقایسه با بانک‌های دولتی و خصوصی- آماره t و z

شرح	آماره **t**	آماره **z**
مقایسه بانک‌های خصوصی شده و خصوصی	-۲/۱۴*	-۱/۸۲*
مقایسه بانک‌های خصوصی شده و دولتی	-۱/۸۳*	-۱/۴۶

*,** ,*** , به ترتیب بیانگر معناداری در سطح خطای ۱۰٪، ۵٪ و ۱٪ هستند.

مأخذ: نتایج تحقیق

بر اساس هر دو آماره t و z بین عملکرد بانک‌های خصوصی شده و خصوصی در حوزه شاخص‌های نقدینگی تفاوت معناداری وجود داشته و با استناد به آماره z می‌توان اذعان نمود که بین عملکرد بانک‌های خصوصی شده و دولتی تفاوت معناداری وجود دارد. بنابراین عملکرد بانک‌های خصوصی‌شده در مقایسه بانک‌های دولتی و خصوصی رقیب ارتقا یافته و این امر بیانگر تأثیر مثبت خصوصی بودن بر عملکرد بانک‌ها در حوزه شاخص‌های نقدینگی است. نتیجه به دست آمده بر خلاف نتایج مطالعه کوثر و همکاران (۲۰۱۴) و سازگار با خنیفر و همکاران (۱۳۹۴) می‌باشد.

٦. نتیجه‌گیری

هدف این مقاله بررسی تأثیر خصوصی‌سازی بر نقدینگی نظام بانکی، مقایسه عملکرد بانک‌های خصوصی‌شده به لحاظ نقدینگی در دوره قبل و بعد از خصوصی شدن آنها و نیز مقایسه عملکرد

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

بانک‌های خصوصی‌شده با عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی در دو دوره قبل و بعد از خصوصی شدن است. با لحاظ شاخص‌های مختلف نقدینگی از قبیل نسبت دارایی‌های نقد به کل دارایی‌ها، نسبت سپرده‌های مدت‌دار به کل دارایی‌ها، نسبت جاری یا دارایی‌های نقد به بدهی‌های جاری، نسبت کل سپرده به کل تسهیلات و نسبت فاصله محافظ پایه، به استخراج فاکتوری که در برگیرنده ویژگی همه آنها باشد، اقدام گردیده و در برآوردهای اقتصادسنجی، پارامتریک و ناپارامتریک مورد استفاده واقع شد.

نکات اساسی به دست آمده پیرامون اثر خصوصی‌سازی بر نقدینگی بانک‌ها در چارچوب فرضیات درنظرگرفته شده، عبارتند از:

- خصوصی‌سازی تأثیر مثبت و معناداری بر شاخص‌های نقدینگی داشته است.
- عملکرد بانک‌های خصوصی شده در زمینه نقدینگی پس از خصوصی شدن نسبت به قبل از آن بهبود داشته است.
- بانک‌های خصوصی نسبت به بانک‌های خصوصی شده و بانک‌های دولتی دارای عملکرد بهتری در شاخص‌های نقدینگی به ثبت رسانده‌اند.

از این رو هر سه فرضیه تحقیق مورد تأیید بوده و این نکته به اثبات رسید که خصوصی‌سازی به عنوان عاملی مهم در نقدینگی و بهبود عملکرد بانک‌های کشور تلقی می‌شود. با عنایت به این که بانک‌های دولتی در ایران، تحت فشارهای دولتی مانند ارائه تسهیلات تکلیفی، نرخ‌های دستوری، طلب قابل توجه از بخش دولتی و... قرار دارند از این رو پایین بودن عملکرد آن‌ها نسبت به بانک‌های خصوصی قابل توجیه است. بنابراین به کارگیری یک سیاست خصوصی‌سازی مناسب می‌تواند بانک‌ها را در زمینه هر چه بهتر عمل کردن و به سمت کارایی پیش رفتن کمک شایان توجهی نماید. همچنین با توجه به تأثیر منفی بزرگی بانک‌ها بر نقدینگی آنها، می‌توان استنباط نمود که بزرگ بودن آنها امکان بالقوه عرضه تسهیلات را افزایش داده و آنها می‌توانند از این فرصت برای کسب درآمد و سودآوری استفاده کنند منتها این امر منوط به بازدهی‌های نسبت به مقیاس در فعالیت بانک‌های کشور است. این نتیجه هنگامی که با نتیجه ارتباط منفی بازده نسبت سودآوری ROE با نقدینگی ترکیب می‌شود نیز نشان می‌دهد که با افزایش سودآوری تمایل بانک‌ها به نگهداری نقدینگی کاسته

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

شده و سعی در ارائه تسهیلات خواهند داشت. بنابراین تمرکز بر بزرگ شدن بانک‌ها نمی‌تواند اقدامی مثبت در جهت سودآوری و ایجاد نقدینگی تلقی شود تحت شرایطی که بازدهی نسبت به مقیاس فعالیت وجود ندارد. ارتقای بازدهی فوق نیازمند ارتقای کیفیت مدیریت، افزایش یادگیری کارکنان، تمرکز و ارتقای هزینه‌های بازاریابی و نیز بهبود فناوری است.

منابع

برقندان، ک. (۱۳۹۱). "بررسی رابطه خصوصی‌سازی و رشد اقتصادی در ایران و کشورهای منتخب اروپایی". *پایان نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه سیستان و بلوچستان.

بهروز، ر. (۱۳۹۶). "*بررسی تأثیر خصوصی‌سازی بانک صادرات بر عملکرد مالی آن*". *پایان نامه کارشناسی ارشد*، دانشگاه خوارزمی.

تقوی، م. احمدیان، ا. و م. کیانوند (۱۳۹۲). "تحلیلی بر تأثیر حاکمیت شرکتی بر ثبات سیستم بانکی کشورهای در حال توسعه (با تأکید بر شاخص مالکیت بانک‌ها)". *فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار*، شماره ۱۹، صص ۶۶-۴۵.

حیدری، م.ر. و س. م. فاطمی ورزنه (۱۳۹۵). "بررسی عملکرد بانک‌های خصوصی شده جمهوری اسلامی ایران و مقایسه آن با بانک‌های اسلامی منتخب حوزه خلیج‌فارس". *فصلنامه مطالعات مالی و بانکداری اسلامی*، شماره ۳، صص ۶۲-۳۳.

خنیفر، ح. بزاز، ز. تهرانی، ر. و م.ج. محقق‌نیا (۱۳۹۴). "بررسی و مقایسهٔ عملکرد بانک‌های دولتی و خصوصی بر اساس مدل CAMEL"، *مدیریت فرهنگ سازمانی*، شماره ۲، صص ۴۶۱-۴۳۷.

کمیجانی، ا. (۱۳۸۲). *ارزیابی عملکرد سیاست خصوصی‌سازی در ایران، تهران: وزارت امور و اقتصاد و دارایی.*

متوسلی، م. (۱۳۷۳). *خصوصی‌سازی یا ترکیب مطلوب دولت و بازار در توسعه اقتصادی، تهران: موسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.*

مطلبی اصل، ص. (۱۳۸۵). "مدیریت بر فرآیند خصوصی‌سازی در نظام بانکی" *مجله تدبیر*، شماره ۱۷۵.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

Ahmad I., Akhtar R., Khan S., Rahim M. T., and M. Arif (۲۰۱۵). "Impact of Privatization on the Financial Performance of UBL (United Banks Limited)". *Journal of Management Research (JMR)*, No.۱, pp. ۵۳-۷۱.

Barber B., and J. Lyon (۱۹۹۶). "Detecting abnormal operating performance: the empirical power and specification of test statistics". *Journal of Financial Economics*, No.۴۱, pp. ۳۵۹–۳۹۹.

Beck T., Crivelli J.M., and W. Summer hill (۲۰۰۵). "State bank transformation in Brazil Choices and consequnces". *Journal of Banking and Finance,* No.۲۹, pp. ۲۲۲۳-۲۲۵۷.

Beesley M. E., and S. C. Littlechild (۱۹۹۷). "Principles, problems and priorities". Privatization, regulation and deregulation, Routledge, pp. ۳۶-۵۲.

Boubakri N., Chen R., El Ghoul S., Guedhami O., and R. Nash (۲۰۱۷). "State ownership, liquidity and valuation: Evidence from Privatization". *Available at SSRN: https://papers. ssrn. com/sol۳/papers. cfm.*

Boubakri N., Cosset J.C., Fischer K. and O. Guedhami (۲۰۰۵). "Privatization and bank performance in developing countries". *Journal of Banking and Finance*, No.۲۹, pp. ۲۰۱۵–۲۰۴۱.

Chen T. H., Chou H. H., Chang Y., and H. Fang (۲۰۱۵). "The effect of excess lending on bank liquidity: Evidence from China". *International Review of Economics & Finance*, No.۳۶, pp. ۵۴-۶۸.

Duqi A., and H. A. H. Al-Tamimi (۲۰۱۸). "The Impact of Owner's Identity on Banks' Capital Adequacy and Liquidity Risk". *Emerging Markets Finance and Tr*ade, No.۵۴, pp. ۴۶۸-۴۸۸.

Florence B. T. (۲۰۰۹). *Effect of Privatization on Financial Performance of Commercial banks listed at the Nairobi stock exchange.* Mater thesis of business administration (MBA), university of Nairobi.

https://corporatefinanceinstitute.com/resources/knowledge/finance/defensive-interval-ratio/

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

Kamaly A., El-Ezaby S., and M. El-Hinawy (۲۰۱۵). "Does Privatization Enhance the Performance of banks. In Evidence from Egypt". *Applied Social Science Association (ASSA) Conference.*

Kausar A., Gul F., Khan R. M., and M. Iqbal (۲۰۱۴). "The Impact of Privatization on the Financial Performance of banking Industry: a Comparison of Privatized and Public banks in Pakistan". *In First International Conference on Emerging Trends in Engineering, Management and Scinces (ICETEMS-۲۰۱۴).* Peshawar, Pakistan.

Lee H., Kwak W., and I. Han (۱۹۹۵). "Developing a Business Performance Evaluation System: An Analytic Hierarchical Model", *The engineering Economist*, No.۴۰, pp. ۳۴۳-۳۵۷.

Levine, R. (۱۹۹۷). "Financial Development and Economic Growth: View and agenda", *Journal of Economic Literature*, No.۳۵, pp. ۶۸۸–۷۲۶.

Megginson, W. (۲۰۰۵). "Economics of Bank Privatization", *Journal of Banking & Finance*, No. ۲۹, pp. ۱۹۳۱–۱۹۸۰.

Megginson, W.L. and J.N. Netter (۲۰۰۱). "From State to Market: A Survey of Empirical Studies on Privatization". *Journal of Economic Literature*, No.۳۹, pp. ۳۲۱–۳۸۹.

Omran, M. (۲۰۰۷). "Privatization, state Ownership and bank Performance in Egypt". *World Development*, No.۴, pp.۷۱۴-۷۳۳.

Pakravesh A., and H. Givarian (۲۰۱۴). "A Study of the Effects of Privatization on Organizational Commitment of Employees in Mellat Bank of Tehran". *A journal of Multidiciplinary Resaech*. No.۳, pp. ۲۳-۳۱.

Schwartz, G. (۱۹۹۱). "Privatization: Possible lessons from the Hungarian case". *World Development*, No.۱۹, pp. ۱۷۳۱-۱۷۳۶.

Suwignjo P., Bittici U. S., and A. S. Carrie (۲۰۰۰), "Quantative Models for Performance Measurement System (QMPMS)". *International Journal of Operation Production Management*, No.۶۴, pp. ۲۳۱-۲۴۱.

Veljanoski C. (۱۹۸۷). Selling the State: Privatization in Britain. *London: Weidenfeld and Nicolson*.

Vodová P. (۲۰۱۳). *Liquid assets in banking what matters in the visegrad countries*.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]

Wang G., Huang S., and J. Dismukes (۲۰۰۴). "Product-Driven Supply Chain Selection Using Integrated Multi-criteria Decision-Making Methodology", *International Journal of Operations and Production Management*, No.۹۱, pp. ۱-۱۵.

Yao S., and C. Jiang (۲۰۱۰). "Banking reform and efficiency in China: ۱۹۹۵-۲۰۰۸". *Journal of Operations and Production Management*, No.۹۱, pp. ۱-۱۵.

Yeddou, N., and M. Pourroy (۲۰۱۷). "Bank liquidity: does ownership structure matter?". ۳۴*th International Symposium on Money, Banking and Finance*, University of Paris Ouest Nanterre La Défense, France.

[Downloaded from qjerp.ir on 2026-10-30]